Ort. 1979/nr 3-4

TAINA EUHARISTIEI, IZVOR DE VIAȚĂ SPIRITUALĂ ÎN ORTODOXIE

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

Tema acestei expuneri mi-a fost inspirată de cartea teologului catolic Georg Koepgen, *Die Gnosis des Christentums*[1]. Dr. Wilhelm Nyssen care a publicat-o în ed. III, scrie în Cuvîntul introductiv al ei, că ea e menită «să întindă o punte spre gîndirea Bisericii răsăritene, de pe baze cu totul occidentale... Iar punctul de plecare al acestei reînfrățiri al celor două Biserici nu e raționalismul și teoria critică, ci gnoza (sau cunoașterea spirituală *n.n.*) comună la începutul Răsăritului și Apusului» (p. 7-8).

De fapt în această carte impresionantă Georg Koepgen arată cum Biserica din Răsărit și cea din Apus au avut în timpul vieții lor nedespărțite trăirea lucrării lui Dumnezeu în omul credincios și numai mai tîrziu. după despărțirea lor, s-a impus în teologia din Occident o gîndire raționalistă, conform căreia Dumnezeu este obiectul distant al unui concept definit și nu Treimea Persoanelor pline de iubire între ele, Treime experiată prin iubirea ce ne vine din ea, dar greu de definit în concepte. Această trăire a lui Dumnezeu, venit în noi cu viața Lui, constituie spiritualitatea. Ea a rămas, după Koepgen, o caracteristică neîncetată a Bisericii din Răsărit. Dar el îi spune cu termenul, după noi mai puțin potrivit, de «mistică».

Noi considerăm că acest termen are un caracter îngust și ambiguu, pentru că el nu redă tot efortul omului credincios de a lupta pentru curățirea de păcate și pentru desăvîrșirea prin virtuți, fără de care nu se poate ajunge la trăirea lucrării lui Dumnezeu. Întregul ansamblu de eforturi și de înaintări prin virtute spre trăirea lui Dumnezeu îl exprimă, după noi, cu mult mai bine termenul de «spiritualitate», sau de «viața duhovnicească». În afară de aceea, termenul de «mistică» fiind folosit și pentru confundarea omului cu esența divină afirmată în concepțiile panteiste, cere în folosirea lui creștină totdeauna precizări suplimentare, cum nu cere termenul de «spiritualitate», sau de «viața spirituală», sau «duhovnicească».

De aceea noi preferăm termenul «spiritualitate», sau «viață duhovnicească». Spiritualitatea aceasta are ca temelie credința puternică

---

1. Cartea a fost publicată de Dr. Wilhelm Nyssen, în ed. III, în Spee-Verlag, Trier, 1978, după ce primele două ediții (1939 și 1940), fuseseră puse la «Index» de autoritatea Bisericii catolice, dar numai după ce ea totuși fusese citită cu mare satisfacție de mulți cititori.

în caracterul personal al lui Dumnezeu şi implică în conţinutul ei creşterea credinciosului în iubire de Dumnezeu prin curăţirea de egoismul păcatelor şi sporirea în generozitatea şi autodăruirea reprezentată de virtuţi. Dar numai un Dumnezeu-Persoană este un Dumnezeu liber şi deci capabil să iubească şi dornic să fie iubit, un Dumnezeu în stare să susţină iubirea noastră faţă de El şi faţă de semeni, spre care tinde şi în care culminează întreaga spiritualitate. Orice slăbire a credinţei în caracterul personal al lui Dumnezeu, duce la o concepţie raţională, speculativă, rece despre El, sau Îl închide în limitele unor legi care nu-I permit libertatea şi căldura conştientă a iubirii şi deci nici capacitatea de a stimula cu iubirea Sa şi cu dorinţa de a fi iubit iubirea noastră. Iar un Dumnezeu personal, este un Dumnezeu în Treime, pentru că o persoană nu poate iubi cu adevărat decît o altă prsoană şi nu poate găsi fericirea decît în iubirea ce i-o arată altă persoană. Dumnezeu cel veşnic trebuie să aibă această iubire din veci, deci trebuie să fie din veci Treime.

Georg Koepgen spune: «Creştinismul se bazează pe Treime, nu pe un concept filosofic al spiritului absolut. E demn de remarcat — zice el — că şi teologia catolică lucrează aproape exclusiv cu conceptul filosofic despre Dumnezeu, atunci cînd nu se raportă nemijlocit la Treime. În Treime este inclus Dumnezeu-Omul (pentru că creştinismul care crede în Treime, «ştie de iubirea lui Dumnezeu faţă de lume şi de fapta mîntuitoare a lui Hristos). Cînd omul duhovnicesc (în exprimarea lui Koepgen: misticul) creştin vorbeşte de Dumnezeu, el nu vorbeşte de divinitatea metafizică — de ens a se — ci el cugetă la Dumnezeul cel intreit, care într-un mod cu totul neînţeles s-a unit cu omul prin întrupare şi a mîntuit pe om... Din aceasta rezulta că deosebirea dintre mistica creştină şi cea extracreştină nu este o etichetă artificial lipită de cea dintîi; ea decurge din însuşi conceptul creştin (personalist-treimic, *n.n.)* al lui Dumnezeu» (p. 74—75) [2].

G. Koepgen vede chiar în mistica creştină *occidentală* a unui Eckchart, de pildă, o influenţă a misticei panteiste a lui Plotin, în care caracterul Treimei persoanelor diferenţiate se slăbeşte sub influenţa unui raţionalism uniformizator. Koepgen zice: «În ce constă deosebirea intre mistica lui Eckchart şi a lui Simeon (Noul Teolog *n.n.*)? Pentru Eckchart, Treimea există ca unitate (uniformă *n.n.*) a persoanelor, el vede în apariţiile trinitare numai una; divinitatea. Dimpotrivă, Simeon vede persoanele în deosebirea lor. El vede pe Tatăl mai întîi ca Tată şi pe Fiul ca Fiul. În aceasta constă marea deosebire între mistica răsăriteană şi cea apuseană. Mistica apuseană este, sub influenţa lui Plotin monoteistă în sensul strîmt... Noi am pierdut — zice el — simţul pentru viaţa trinitară, pentru întrepătrunderea şi pentru avizarea reciprocă a persoanelor dumnezeieşti» (p. 79).

2. Se ilustrează aici cum *folosirea cuvîntului* «mistică» obligă mereu la precizarea distincţiei dintre mistica creştină şi cea extracreştină, panteistă, pe cînd termenul «spiritualitate» sau şi mai mult cel de «viaţă duhovnicească» (ba chiar cel de «viaţă sprituală») nu obligă la aceste continui precizări. Cu deosebire termenul de «viaţă» (duhovnicească, sau spirituală) implică în sine conştiinţa personală a unui subiect care «trăieşte» această viaţă.

Pentru creştinismul autentic, «mistica (spiritualitatea, viaţa duhovnicească sau spirituală, n.n.) nu este un apendice la creştinism, care ar oferi o nouă posibilitate pentru nişte suflete privilegiate; ea ţine în mod necesar de actul credinţei» în Treimea personală, care lucrează în noi (p. 7—75).

Viaţa spirituală ce ţîşneşte în Ortodoxie din toate punctele ei de credinţă şi din toate actele de cult, o vede Koepgen iradiind şi din Euharistie sau din Sfînta Împărtăşanie. Dovada despre aceasta o vede el în accentul pe care îl pune Biserica din Răsărit pe epicleză, sau pe invocarea Sfîntului Duh. El spune: «Prin atitudinea noastră scolastică interpretăm prefacerea ca pe un proces real extern. Biserica răsăriteană gîndeşte altfel. Pe ea nu o interesează conceptele şi procesele obiective. Nu o interesează întrebările puse la noi prin reformaţiune în mod conştient sau inconştient despre modul prefacerii, sau despre cum e prezent Hristos în pîine etc. Biserica răsăriteană nu vede conceptul, ci evenimentul însuşi, realitatea spirituală. Ce este pentru ea Euharistia? Prefacerea pîinii şi vinului în trupul şi sîngele lui Hristos? Desigur, este şi aceasta. Dar aceste lucruri, pentru noi aşa de importante, sînt privite de ea ca ceva secundar. Pentru ea pe primul plan stă nu prefacerea, ci îndumnezeirea creaturii. În adîncurile spiritului se săvîrşeşte unirea între Dumnezeu şi lume, sau faptul că Mielul veşnic — în sensul Apocalipsei — se jertfeşte încă odată. Taina este punctul în care se săvîrşeşte pătrunderea celeilalte lumi în cea a noastră de aici. Şi acest fapt este opera Sfîntului Duh».

Koepgen vede între problematica occidentală în legătură cu Euharistia şi între cea răsăriteană, aceeaşi deosebire ca între modul în care fizicianul descompune lumina soarelui în spectrul culorilor şi între modul cum redă pictorul această lumină pe paleta lui. «Pentru gîndirea răsăriteană e de neînţeles cum din simbolica actului sacramental se detaşează un singur moment, care apoi este obiectualizat (verdinglicht) şi privit ca un obiect extern, considerat ca esenţial pentru tot evenimentul; pentru gîndirea occidentală tocmai acest moment este lucrul hotărîtor, — hotărîtor pentru că o luptă de secole a învîrtoşat (erhärtet hat) această detaşare şi această atitudine spirituală» (p. 243).

*

Vom porni în expunerea legăturii pe care o vede ortodoxia între Euharistie şi viaţa spirituală, tocmai de la rolul pe care ea îl atribuie, conform lui Koepgen, Sfîntului Duh în prefacerea euharistică. În epicleza ortodoxă preotul spune: «Încă aducem Ţie această slujbă cuvîntătoare şi nesîngeroasă (τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν) şi Te chemăm, îţi cerem şi Te rugăm: trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi şi peste aceste daruri ce sînt puse înainte şi fă pîinea aceasta cinstit trupul Hristosului Tău, iar ce este în potirul acesta, cinstit sîngele Hristosului Tău, prefăcîndu-le prin Duhul Tău cel Sfînt».

Prefacerea pîinii în trupul, iar a vinului în sîngele Domnului nu este un proces asemenea prefacerilor ce se săvîrșesc în natură, ci o lucrare a Duhului Sfînt, care, ca toate actele Duhului, transfigurează și îndumnezeiește cele ale naturii și pe omul însuși, prin iradierea transfigurării săvîrșite întîi cu firea omenească pentru că spre om și prin om se extinde iubirea dumnezeiască. De aceea se cere în epicleză venirea Duhului Sfînt întîi «peste noi», adică peste preotul liturghisitor și peste comunitatea adunată și apoi «peste darurile ce sînt puse înainte», întrucît aceste daruri fiind aduse de comunitatea liturgică, o reprezintă pe ea, sau sînt în legătură cu ea.

Duhul Sfînt a transfigurat prin înviere întîi trupul lui Hristos și de aceea această transfigurare se extinde nu peste pîinea și vinul în ele însele, ci peste pîinea și vinul ca daruri ale comunității ce crede în El și pentru ca Hristos să se împărtășească prin ele și mai mult celor ce cred în El. Căci prin credința în El, ei se află într-o legătură interioară cu El. Întîi s-a transfigurat umanitatea lui Hristos, deci baza acestei transfigurări e pusă la întruparea Fiului lui Dumnezeu, deși s-a desăvîrșit la Înviere. Deci dacă Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat de la Duhul Sfînt pentru a intra, prin Duhul Sfînt, într-o relație cu oamenii, prin înviere umanitatea Lui umplîndu-se deplin de Duhul Sfînt, iradierea Lui în oamenii credincioși și în cele ce aparțin lor atinge o intensitate supremă. De aci rezultă că de Duhul care iradiază din Hristos în momentul prefacerii, nu se resimt prin prefacerea lor numai pîinea și vinul, ci și toți credincioșii din Biserică chiar dacă nu se împărtășesc de trupul și de sîngele Lui. Deci toți credincioșii vii și morți ai Bisericii beneficiază prin Euharistie de o lucrare a Duhului lui Hristos Cel înviat, în ei, și prin Duhul se realizează o nouă unitate între ei. O spun aceasta toate rugăciunile din Sfînta Liturghie de după actul prefacerii. Întîi beneficiază credincioșii vii prezenți, dar apoi și ceilalți, vii și morți, mai ales cei pomeniți cu numele, care sînt legați prin actul pomeniri de cei prezenți. O rugăciune de după prefacere cere: «Adu-ți aminte, Doamne, de orașul (de satul) acesta, în care viețuim și de toate orașele și satele și de cei ce cu credință viețuiesc întrînsele. Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer, de cei bolnavi, de cei ce pătimesc, de cei robiți și de izbăvirea lor. Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce aduc daruri și fac bine în sfintele Tale biserici și-și aduc aminte de cei săraci; și trimite peste noi toți milele Tale». Iar în alta, Biserica se roagă: «Pentru mîntuirea și iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu (N)». Apoi «pentru iertarea păcatelor și odihna sufletelor robilor lui Dumnezeu (N) în loc luminat... unde strălucește lumina feței Tale».

Dar această iradiere a Duhului lui Hristos peste comunitatea adunată și peste darurile aduse de ea, apoi peste tot sufletul credincios, îndeosebi peste cei pomeniți, este urmarea rugăciunii și unită cu rugăciunea. Rugăciunea preotului și a comunității adunate în jurul lui este antena care urcînd la Dumnezeu, face să coboare prin ea puterea de transfigurare a Duhului Său peste preot, peste comunitate și peste

darurile aduse şi, în diferite gradaţii, peste ceilalţi credincioşi din Biserică şi mai ales pentru cei pomeniţi, vii şi morţi. Prefacerea se produce prin iradierea puterii Duhului Sfînt şi ea spiritualizează aşa-zicînd pe preot, comunitatea şi darurile aduse de ea şi pe credincioşii de mai departe, ridicîndu-i pe toţi şi pe toate în alt plan decît cel natural şi unindu-i şi mai mult în Duhul lui Hristos ca trup tainic al Lui.

Duhul Sfînt este dinamic, este iradiant şi transfigurator prin excelenţă. De aceea, odată ce comunitatea Îl cere, concentrată în preot sau unificată în jurul lui şi în el, deci cu o rugăciune unitară care face din toţi o unitate în Hristos, împreună cu darurile aduse, o unitate deschisă lui Hristos, Duhul pătrunde în ea şi în darurile ei şi în toţi cei care sînt pomeniţi. Pătrunde cu deosebită putere în darurile aduse, pentru că toţi se pot împărtăşi prin ele în mod vizibil de acelaşi Hristos nevăzut. Prin această împărtăşire de Hristos prin aceste daruri prefăcute în trupul şi sîngele Lui, comunitatea întreagă, care este trupul Lui tainic, e asimilată la un grad şi mai înalt cu Hristos Cel înviat, din care iradiază Duhul.

De aceea dacă comunitatea şi toţi cei pomeniţi de ea, vii şi morţi, se bucură de o transfigurare din partea Duhului lui Hristos, fără ca să se prefacă în fiinţa Lui, darurile aduse de comunitate prin preot se prefac din pîine şi vin în însuşi trupul şi sîngele Domnului, umplîndu-se prin calitatea lor de daruri unite cu trupul cel tainic al Domnului, de tot Duhul care este în Hristos Cel înviat, prefăcîndu-se în trupul şi sîngele Lui personal, pentru ca trupul Lui tainic, sau comunitatea credincioşilor împărtăşindu-se de ele, să sporească şi mai mult în calitatea ei de trup tainic al Domnului.

Căci cei ce se împărtăşesc în ele, odată devenite însuşi trupul şi sîngele lui Hristos, pline întru totul de Duhul lui Hristos, se împărtăşesc intr-o măsură şi mai mare de Duhul din Hristos Cel înviat, după ce într-o mai mică măsură îl au pe acesta de mai înainte şi prin El pot cere, prin epicleză, venirea şi mai deplină a Duhului lui Hristos.

Motivele pentru care pîinea şi vinul ca daruri ale comunităţii se prefac în trupul şi sîngele Domnului, iar membrii comunităţii nu se prefac, sînt mai multe.

Primul motiv e că credincioşii au deja un trup şi un sînge omenesc, asemenea cu cele ale lui Hristos şi unite în parte cu ele. Iar acum se unesc într-o măsură şi mai mare cu ele prin împărtăşire.

Al doilea motiv pentru care pîinea şi vinul se prefac, este că pîinea şi vinul sînt prin firea lor menite să se prefacă în trupul omenesc pentru a-l întreţine. În general raţiunile tuturor celor ce sînt date spre hrănirea omului se prefac în raţiunea trupului şi sîngelui omenesc. Numai trupul şi sîngele omenesc, şi anume trupul şi sîngele fiecărei persoane în parte sînt destinate să rămînă în veci. Chiar dacă trupul şi sîngele omenesc sînt supuse, după căderea în păcat, morţii, moartea aceasta nu e veşnică. Trupul şi sîngele omului sînt destinate învierii şi vieţii de veci. În trupul şi în sîngele omenesc sînt menite să se unifice, transfigurîndu-se, toate chipurile materiale ale cosmosului,

precum în mintea omului sînt menite să se unifice rațiunile tuturor, ca apoi prin mintea lui unită cu Dumnezeu, să se adune toate în Dumnezeu.

Totuși chipurile lor vor rămîne în veci, dar cu rațiunile lor profund înrădăcinate în trupul și sîngele omenesc, această înrădăcinare a lor în comunitatea umană îndumnezeită și prin ea în Hristos, reflectîndu-se în frumusețea și transparența lor îndumnezeită. Prin toate chipurile lumii își vor fi deplin transparenți înșiși oamenii și prin ei, sau chiar prin ele direct, Hristos însuși. Sfîntul Simeon Noul Teolog zice în această privință: «Dat fiind că ei (cei uniți cu Hristos) sînt duhovnicești și transparenți (διαφανῶν ὄντων), fiind adunați în acele lăcașuri și locuri de odihnă dumnezeiești, Împărăția cerului este ca un întreg, fiind un locaș unic și așa va apărea tuturor drepților; în ea se va vedea pretutindeni de către toți Împăratul tuturor, El va fi prezent fiecăruia și împreună existent cu fiecare, luminînd fiecăruia și fiecare luminînd în El»[3]. Ca un locaș al bunătăților infinite, sau ca o cămară a unirii culminante a tuturor întreolaltă și cu Hristos vede și o rugăciune dinainte de Sfînta Împărtășanie trupul lui Hristos; ca un locaș, sau ca un sîn de iubire caldă, în care se adună toți ca niște frați în inima fratelui mai mare. E cămara de nuntă a fiecăruia cu Mirele Hristos în care trebuie să intrăm cu haina sufletului curată: «Întru strălucirile sfinților Tăi cum voi intra eu nevrednicul? Că de voi îndrăzni să intru în cămară, haina mea mă vădește că nu este de nuntă; și voi fi legat și lepădat de îngeri».

Dar dacă prefacerea transfiguratoare a cosmosului material în trupul și sîngele omenesc a rămas, după căderea omului din unirea cu Dumnezeu, deci cu Duhul Lui, doar un proces natural, fără efecte durabile și generale, Duhul care a umplut prin înviere trupul și sîngele lui Hristos, a ridicat prin puterea Lui, această prefacere la nivelul unei transfigurări și îndumnezeiri instantanee mai presus de fire.

Un al treilea motiv pentru care pîinea și vinul aduse de comunitate se prefac în trupul și sîngele Domnului fără să se piardă chipurile lor, este că chipurile pîinii și vinului sînt mijloace prin care noi mîncăm trupul și bem sîngele lui Hristos, mîncare prin care se înfăptuiește o unire cu mult mai deplină între Hristos și noi decît prin simpla iradiere a trupului Lui în noi. Actul de mîncare și de băutură este actul supremei uniri a noastră cu ceea ce mîncăm și bem, în acest caz cu trupul și cu sîngele lui Hristos, mîncat și băut prin chipul pîinii și vinului. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice în acest sens: «Hristos ne-a dat putința să ne săturăm de trupul Lui, ridicîndu-ne la o prietenie și mai mare și arătîndu-ne dorul Lui către noi, căci nu se dă pe Sine celor ce doresc numai ca să-L vadă, ci și ca să-L atingă, să-L mănînce și să se sădească în trupul Lui și să se unească cu El și să sature întreg dorul»[4].

---

3. *Traités théologiques et éthiques. I*, în «Sources chrétiennes», nr. 122, Traité I, p 123. 4 *Omil. 46 la Ioan II*; P.G. 59, 60.

Hristos se foloseşte de chipurile pîinii şi vinului pentru a ni se da ca mîncare şi băutură, atît pentru că El a devenit nevăzut după înălţare, cît şi pentru că pîinea şi vinul sînt alimentele principale pe care le mîncăm şi bem noi, nu trupul şi sîngele descoperit, dar prin chipul pîinii şi vinului putem mînca însuşi trupul Lui şi putem bea însuşi sîngele Lui, întrucît chipurile pîinii şi vinului sînt deplin înrădăcinate, cu raţiunile lor, în trupul şi în sîngele Lui, adică în raţiunea trupului şi sîngelui Lui şi transfigurate prin aceasta şi prefăcute în trupul şi sîngele Lui, dincolo de chipurile lor.

Astfel, dacă în veacul viitor toate vor fi transfigurate la maximum în Hristos şi El va fi transparent şi va iradia prin toate la maximum, iar aceasta nu numai pentru a-L vedea şi atinge şi a rămînea cu El în această legătură prin iradiere, ci şi pentru a-L mînca prin cele de mîncat, fără a ne sătura de El şi fără a le elimina pe acestea ca în viaţa de aici, ci pentru a le asimila ca nişte raze luminoase în trupul nostru, şi pentru a le face transparente prin el, toate vor fi o universală Euharistie. Aceasta este «împărtăşirea mai adevărată» de care ne rugăm să avem parte în Împărăţia cea neînserată a lui Hristos.

Atunci transparenţa lui Hristos va fi atît de accentuată că toate vor fi luminate în mod neîntrerupt de soarele Hristos, încît acolo nu se va mai alterna ziua cu noaptea. Dar Hristos este tot atît de prezent şi acum în chipurile pîinii şi vinului încît pentru cei înaintaţi în viaţa duhovnicească prin curăţie, lumina Lui este văzută în chip tainic şi căldura curată a sîngelui Lui este simţită într-un chip spiritual. Trupul şi sîngele lui Hristos nu sînt numai spiritual transparente prin chipurile pîinii şi vinului, ci şi simţite de cei a căror sensibilitate spirituală este întărită prin Duhul Sfînt prezent în ele. De aceea credincioşii cîntă după Sfînta Împărtăşanie: «Văzut-am lumina cea adevărată, primit-am Duhul cel ceresc». Iar simţirea prezenţei trupului şi sîngelui Domnului în Euharistie, pline de focul dumnezeiesc al iubirii Lui, o exprimă credinciosul cînd se apropie să se împărtăşească de ele, prin următoarele stihuri: «Sîngele cel îndumnezeitor privind te înspăimîntă, o, omule, că foc este şi arde pe cei nevrednici. Dumnezeiescul trup mă îndumnezeieşte şi mă hrăneşte, îmi îndumnezeieşte sufletul şi-mi hrăneşte minunat mintea».

Trupul lui Hristos este atît de pnevmatizat, sau materialitatea Lui atît de subţiată de Duhul, încît raţionalitatea Lui dinamizată prin Duhul luminează însăşi mintea şi îndumnezeieşte însuşi sufletul nostru, în care sînt înrădăcinate şi deci luminate raţiunile trupului nostru. Sfîntul Simeon Noul Teolog vede chiar un rost esenţial al Botezului şi al Euharistiei în experierea lui Dumnezeu, care dă celui ce crede o cunoştinţă a Lui, superioară cunoştinţei prin cuvînt şi învăţătură: «Căci dacă ni s-ar da cunoştinţa adevăratei înţelepciuni şi ştiinţe a lui Dumnezeu prin scrieri şi învăţături, ce trebuinţă ar mai fi de credinţă, sau de dumnezeiescul Botez şi de împărtăşirea de Sfintele Taine» [5].

5. *Traités théologiques...*, II, Traité IX eth. p. 220.

Ba mai mult, trupul Domnului atrage pe credincioşi cu o dulceaţă curată, care este dulceaţa dragostei lui Hristos, ipostasul dumnezeiesc întrupat din iubire faţă de oameni şi care îşi arată iubirea Sa faţă de noi şi prin trupul pe care l-a luat. producînd prin ea o adîncă transformare întîi în el şi apoi în noi. Iar împărtăşirea de trupul lui Hristos produce, de aceea, o desfătare şi o veselie negrăită sufletului, căci e comuniunea în iubire cu Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, plin de iubire nesfîrşită: «Îndulcitu-m-ai cu dragostea Ta Hristoase şi m-ai schimbat cu dumnezeiasca Ta iubire; drept aceea arde cu focul cel nematerial (al iubiri Tale, n.n.) păcatele mele şi mă învredniceşte a mă sătura cu desfătarea care este întru Tine, ca de amîndouă veselindu-mă, să slăvesc, Bunule, venirea Ta».

Astfel prezenţa trupului şi sîngelui Domnului sub chipurile pîinii şi vinului, pentru a ni se da din iubire spre mîncare şi băutură, sau pentru a se uni cu noi din iubire la maximum, dă deplina îndreptăţire şi eficacitate întrupării şi învierii Domnului din iubirea faţă de noi. Căci pentru ce s-ar fi întrupat şi pentru ce ar fi înviat Domnul, dacă nu pentru a se uni continuu cu noi, prin trupul Său înviat, pînă la sfîrşitul lumii, iar după aceea pentru a ne învia şi pe noi prin această unire a noastră cu trupul Său şi pentru a transfigura totul în viaţa viitoare? Dacă nu ni s-ar da în Euharistie, Fiul lui Dumnezeu ar arăta că reia după Înviere din nou distanţa faţă de noi şi de lume. Învierea n-ar duce pînă la capăt putinţa şi voinţa Lui de unire cu noi din iubire al căror început l-a făcut prin întrupare. Deprecierea Euharistiei sau considerarea ei ca simplă continuare a jertfei adusă Tatălui pentrtu satisfacerea onoarei Lui jignite, sau pentru ispăşirea pentru păcatele noastre, e solidară cu înţelegerea mîntuirii ca simplă scăpare a noastră de pedeapsa cu chinurile veşnice, nu ca unire a lui Dumnezeu cu noi din iubire şi ca desăvîrşire şi sfinţire a noastră. De aceea Sfîntul Simeon Noul Teolog pune în mod insistent Euharistia în legătură nu numai cu jertfa şi cu învierea lui Hristos, ci şi cu întruparea Lui. Cel ce se împărtăşeşte cu Hristos în Euharistie ştie că «Cuvîntul s-a făcut trup şi s-a sălăşluit întru el» *(Ioan I, 14)*

Sf. Simeon Noul Teolog vede în trupul şi sîngele euharistic al Domnului toate bunătăţile vieţii viitoare. Căci bunătaţile acestea se cuprind în iubirea Lui, care ni se arată în mod culminant în unirea Lui cu noi în Euharistie. Toate aceste bunătăţi ale iubirii şi ale vieţi nesfîrşite au fost puse la dispoziţia noastră în trupul Lui cel luat pentru noi, iar din acestea ni s-au făcut şi mai accesibile în chipul pîinii şi vinului, prin care putem mînca trupul Lui şi deci ne putem uni deplin cu El. Pentru că în pîinea neprefăcută în trupul Domnului avem concentrate toate cele ce întreţin viaţa noastră pămîntească, Hristos foloseşte chipul pîinii ca mijloc prin care ni se face accesibil trupul Lui, sau pîinea cea cerească, în care sînt concentrate toate bunătăţile, toate puterile care întreţin viaţa noastră cerească şi eternă. Căci în trupul

6 *Traités théol. II*, Traité X, eth. 295.

Domnului şi în sîngele Lui e însăşi dumnezeirea infinită, pusă la dispoziţia noastră, iar acest trup şi acest sînge în care a coborît viaţa infinită dumnezeiască, ne sînt puse şi mai la îndemînă şi în mod permanent şi încă în viaţa pămîntească, cu viaţa infinită din El în mod vizibil, în chipurile de mîncat şi de băut ale pîinii şi vinului euharistic.

Această cuprindere în trupul şi în sîngele Domnului a tuturor bunătăţilor negrăite ale lui Dumnezeu este afirmată de Sfîntul Simeon Noul Teolog în cuvinte ca cele următoare: «Cuvintele negrăite spuse lui Pavel în rai (II Cor. XII, 4), adică înseşi bunătăţile veşnice pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El (I Cor. II, 9), nu sînt îngrădite pe o înălţime, nu sînt mărginite de un loc, nu sînt ascunse într-un adînc, nu sînt ţinute în cea mai de pe urmă parte a pămîntului şi a mării, ci sînt înaintea ta şi a ochilor tăi. Care sînt acestea? Bunătăţile ce ne aşteaptă în ceruri, înseşi trupul şi sîngele Domnului nostru Iisus Hristos, pe care le vedem, le mîncăm şi le bem în fiecare zi. Trupul şi sîngele înseşi sînt, cum mărturisesc toţi, acele bunătăţi». Dar deoarece aceste bunătăţi sînt de caracter spiritual, şi de spiritualitatea lor ţine curăţia sufletului, bunătatea, iubirea, ele nu pot fi simţite, gustate, decît de cei ce s-au străduit să dobîndească o spiritualitate corespunzătoare. De aceea spune Sfîntul Simeon: «De voieşti să cunoşti ca adevărate cele spuse, fă-te sfînt prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu şi apoi te împărtăşeşte de cele sfinte. Şi atunci vei cunoaşte întocmai înţelesul celor spuse». Domnul însuşi a spus: «Cel ce mănîncă trupul Meu şi bea sîngele Meu are viaţă veşnică şi Eu îl voi învia în veacul de apoi» (Ioan VI, 47—55). Deci în trupul Lui înviat pe care-L mîncăm prin chipul pîinii şi vinului, avem dăruite nouă înseşi învierea şi viaţa de veci.

«Ai auzit, că împărtăşirea de tainele dumnezeieşti şi neprihănite este viaţa veşnică şi că pe cei ce primesc prin ele viaţa veşnică Domnul îi va învia în ziua cea de apoi?». Propriu-zis viaţa veşnică primită odată cu trupul Domnului implică în ea însăşi învierea, căci fără înviere nu ne-am putea bucura de totalitatea vieţii noastre în veci. Cei ce se împărtăşesc de trupul şi de sîngele Domnului, au viaţa veşnică, pentru că petrec în El şi El în ei (Ioan VI, 56—57). Ei au viaţa eternă pentru că se hrănesc cu pîinea vieţii adevărate şi depline, care s-a coborît din cer: «Eu sînt pîinea vieţii» (Ioan VI, 48). «Eu sînt pîinea care s-a coborît din cer» (Ioan VI, 52) [7]. «Eu sînt adevărul şi viaţa; cel ce crede întru Mine, de va şi muri, viu va fi. Şi tot cel ce este viu şi crede întru Mine, nu va muri în veac" (Ioan XI, 25—26).

Tocmai pentru că în trupul lui Hristos avem hrana dumnezeiască a vieţii infinite dată nouă prin chipul pîinii, iar în sîngele Său puterea de viaţă şi deci veselia infinită de ea, dată nouă sub chipul vinului, cel ce a înaintat în simţirea duhovnicească a acestor bunătăţi prin Euharistie,

7. Simeon le Nouveau Theologien, *Traités théol.* etc, I. Traité III, eth., p 421, şi urm.

nu se satură niciodată de ele. În aceasta se implică pentru el totodată conştiinţa deosebirii sale ca persoană care primeşte, de Izvorul iubirii personale infinite care dăruieşte. Sfîntul Simeon Noul Teolog zice: «Cînd eu beau, totodată însetez... Eu doresc să am tot şi să beau, de e cu putinţă, toate abisurile deodată; dar cum aceasta e cu neputinţă, îţi spun că eu sînt mereu însetat, deşi în gura mea e mereu apa ce curge, ce se revarsă în piraie. Dar cînd văd abisurile, mi se pare că nu beau deloc, pentru că doresc să am tot, deşi am din belşug toată apa în gura mea. Eu sînt totdeauna un cerşetor, măcar că posed cu adevărat totul unit cu puţinul ce-l beau» [8].

Prin împărtăşirea de trupul şi de sîngele lui Hristos, însuşi trupul nostru e ridicat la treapta de trup al lui Hristos şi de aceea e destinat învierii. Trupul nostru se sfinţeşte prin aceasta şi prin eforturile noastre de curăţie care ne pregătesc pentru primirea trupului Lui şi care se întăresc prin primirea lui. Nu mai putem privi la trupul nostru ca la ceva inferior şi vrednic de dispreţ, sau ca la un simplu instrument de plăceri, pentru că nu putem privi trupul lui Hristos astfel. Creştinismul e străin de dualismul, care vede sufletul în sine şi trupul în sine, care vede sufletul ca putînd şi meritînd să fie curat, iar trupul ca neputînd şi netrebuind să fie curat, sau să se curăţească. Sufletul se vede prin trup şi întipăreşte în trup toate stările şi mişcările sale. Trupul e necesar sufletului pentru ca să ducă pînă la capăt pornirile sale spre curăţie. Sfinţirea sufletului, dacă e reală, înseamnă sfinţirea trupului, sau se vede prin sfinţenia acestuia. Aceasta mă obligă la un mare respect şi la o mare răspundere faţă de trupul meu şi al altora. Trupul meu şi trupurile altora îşi descoperă un caracter de mare taină, odată ce sînt chemate să se împărtăşească de înviere şi de viaţa de veci, prin sălăşluirea lui Hristos în ele. Trupul apare ca o structură fluidă spiritual-materială, sau chiar teandrică.

Raţionalitatea trupului, devenind transparentă prin Duhul Sfînt, devine ea însăşi luminoasă, sau izvor de cunoaştere. În această raţionalitate a trupului nostru, care se adînceşte prin împărtăşirea de trupul subţiat şi cu raţionalitatea deplin-transparentă a lui Hristos, cu raţionalitatea total înrădăcinată în Dumnezeu-Cuvîntul, Lumina supremă, şi susţinătorul pe veci al acestui trup, dar şi în sufletul nostru înrădăcinat în acelaşi Dumnezeu-Cuvîntul, are trupul nostru baza învierii Lui. Căci din sufletul nostru care se menţine nemuritor în Hristos Cel înviat, cînd Hristos va voi, se va plasticiza din nou în forma materială transfigurată raţionalitatea specifică a trupului fiecăruia din noi, sau rădăcinile spirituale ale lui, adîncite în sufletul nostru şi în Hristos.

Cei ce se împărtăşesc în cursul vieţii pămînteşti de trupul lui Hristos cel subţiat şi îndumnezeit, adîncindu-şi aceste raţiuni ale trupului lor, împreună cu sufletul, în Hristos cel înviat, vor învia spre unirea fericită cu Hristos. Cei ce nu s-au împărtăşit de trupul lui Hristos, vor învia şi ei cu trupul, căci trupul înviat al lui Hristos va

8. *Hymne XXIII*, în: Hymnes II, în «Sources chrétiennes», nr. 174, p. 211.

aduce la o viață fără de moarte materia trupurilor, raționalitatea trupului Lui fiind într-o legătură cu raționalitatea întregii materii sau a tuturor trupurilor. Dar întrucît aceștia se vor menține închiși față de comunicarea voluntară cu Hristos, starea învierii lor, va fi o stare nevrută de ei și nepărtașă de bunurile ce vin prin comuniunea în iubire cu El.

Fiecare mădular al trupului nostru, unit prin Sfînta Împărtășanie cu Hristos devine mădular al lui Hristos; prin fiecare lucrează Duhul Sfînt care lucrează prin mădularele lui Hristos și iradiază din acestea. Hristos a devenit subiectul mădularelor mele lucrînd prin ele, și eu subiectul mădularelor lui Hristos lucrînd prin ele. Dar în mod paradoxal eu rămîn conștient că sînt cel ce primesc această cinste, nu o dau; că deci nu mă confund totuși cu Hristos. Eu fac lucrurile ce le face Hristos și El face lucrările ce le fac eu; dar puterea ultimă pentru aceste lucruri e în Hristos, nu în mine.

Sf. Simeon Noul Teolog afirmă faptul acesta cu toată îndrăzneala, dar și cu toată smerenia:

«Noi devenim mădulare ale lui Hristos — și Hristos devine
mădularele mele.
Hristos se face mîna mea, piciorul meu, al ticălosului
de mine,
Și mîna lui Hristos, piciorul lui Hristos, sînt eu,
ticălosul.
Eu mișc mîna mea și mîna mea este Hristos întreg;
Eu mișc piciorul meu și iată El strălucește ca Hristos.
Dacă tu voiești, vei deveni mădularul lui Hristos» [9].

Dar nu numai eu cu mădularele mele sînt al lui Hristos, ci oricare alt credincios, care se împărtășește de trupul și de sîngele Lui. Iar aceasta ne face să ne simțim toți una în Hristos. Sfîntul Simeon spune despre părintele său duhovnicesc, Simeon Evlaviosul, că pentru el:

«Toate mădularele sale și toate mădularele oricărui altul,
Toți și fiecare erau totdeauna în ochii săi ca Hristos,
El însuși întreg era Hristos și privea ca pe Hristos
Pe toți cei botezați, îmbrăcați în Hristos întreg» [10].

Dar, ca gura mea să poată deveni gura lui Hristos, sau gura curată a lui Hristos să poată deveni gura mea, gura mea trebuie să se facă curată, sau eu însumi să mă fac curat, încît Hristos să poată rosti prin gura mea numai cuvintele Lui curate, sau eu să pot rosti prin gura Lui cuvintele Lui curate, apărînd ca un autentic organ al lui Hristos. La fel, dacă ochii mei și mîna mea devin mîna și ochii lui

9. *Hymnes*, I, în: «Sources chretiennes», nr. 156, Hymne XV, p. 289.
10. *Op. cit.*, p. 295.

Hristos, ele trebue să fie curate, ca Hristos să poată privi prin ochii mei toate în chip curat și să poată săvîrși prin mîna mea faptele Sale curate. Eu trebuie să mă străduiesc pe de o parte pentru această curăție înainte de Sfînta Împărtășanie, pe de alta Hristos însuși mă face și mai curat prin împărtășirea mea de El.

Spiritualitatea Euharistiei nu constă numai în trăirea simplă a unirii cu Hristos, ci într-o unire în curăție, pentru care trebuie să mă străduiesc înainte și după Împărtășanie, dat fiind că această curăție nu e produsă de Hristos în mine fără efortul meu. Hristos îmi dă nu numai o stare de curăție, ci și o putere în vederea acestei curății. Acest înțeles îl au cuvintele rostite de preot înainte de Sfînta Împărtășanie: «Sfintele sfinților». Ele îi cheamă la Sfînta Împărtășanie pe cei ce s-au străduit pentru curăție, dar le și făgăduiește puterea pentru o viață și mai curată.

Iar cînd Teofan al Niceei cere preotului să aibă mîna care se atinge de trupul Domnului mai curată ca lingurița, iar gura mai cinstită decît potirul, pentru că în curăția mîinii și gurii este și un efort îndreptat spre interiorul lui, cererea aceasta este valabilă și pentru credincioșii ce se împărtășesc [11]. De aceea în Ortodoxie credincioșii postesc, se spovedesc, se împacă cu toți cărora le-au greșit și se feresc de orice păcat înainte de Sfînta Împărtășanie. Iar acestea sînt tot atîtea acte de spiritualizare, care dacă se repetă des conduc pe credincioși spre o spiritualitate întipărită adînc în ființa lor, devenită o caracteristică a vieții lor.

Credincioșii sînt învățați de Biserica lor că nu trebuie să uite că Hristos cu care se împărtășesc nu e numai Fiul lui Dumnezeu cel întrupat ca să întîlnească în trupul lui, oceanul bunătăților dumnezeiești, nici numai Hristos cel înviat, ca să se sădească în ei fără nici un efort arvuna Învierii, ci și Hristos care a ajuns la înviere prin cruce și care deci rămîne într-un chip tainic în stare de jertfă pentru a ne da și nouă puterea de a mortifica pe omul vechi al păcatului și a ne dărui eliberați de lanțurile oricărui egoism, lui Dumnezeu.

Pentru Biserica răsăriteană, Euharistia și-a păstrat întreaga importanță de izvor al unei vieți spirituale mereu sporite a credincioșilor, de putere în vederea spiritualizării lor înțeleasă ca drum spre desăvîrșire, după asemănarea lui Hristos, întrucît în Euharistie credinciosul se unește cu Hristos, care-și trăiește și-și prelungește în credincioși toate actele și stările Sale mîntuitoare, în plină acțiune: întruparea, jertfa și învierea.

---

11. *Epistola III*, Despre *preoție*; P.G., 150, 341, IX.